



امارت اسلامی افغانستان

وزارت ارشاد، حج و اوقاف

ریاست ارشاد و انسجام مساجد



موضوع خطابت روز جمعه

و تقریر و بیان تحریر شده که به تمام خطباء مرکز و ولایات

به هر دو زبان ملی کشور (دري و پشتو) ارسال میگردد

۱۶/ ذوالقعدة الحرام / ۱۴۴۵هـ، ق موافق ۵ / جوزا / ۲۰۲۳هـ، ش

شفقت رسول الله صلی الله علیه وسلم بر امت و شفاعت آن علیه السلام

الحمد لله الذي شرف مقام نبيه ورفع درجته، وخصه يوم القيامة بالشفاعة العظمى فهو الشافع المشفع، والصلاة

والسلام على من عم خيرُه ونفعه، وعلى آله وأصحابه ومن اتبع سبيله، أما بعد:

قال الله عز وجل: {وَمِنَ اللَّيْلِ فَتَهَجَّدْ بِهِ نَافِلَةً لَكَ عَسَىٰ أَنْ يَبْعَثَكَ رَبُّكَ مَقَامًا مَّحْمُودًا} {الإسراء: ۷۹}

وقال سبحانه وتعالى: {وَلَسَوْفَ يُعْطِيكَ رَبُّكَ فَتَرْضَىٰ} {الضحى: ۵}

از جمله رحمت ها و نعمت های بزرگ الله جل جلاله به انسانها فرستادن حضرت محمد صلی الله علیه وسلم است.

رسالت حضرت محمد صلی الله علیه وسلم تنها از برای انسانها و بشریت رحمت نبود، بلکه وجود وی به تمام انسانها

وزنده جانها رحمت است. الله جل جلاله فرموده است: {وَمَا أَرْسَلْنَاكَ إِلَّا رَحْمَةً لِّلْعَالَمِينَ}. {الأنبياء: ۱۰۷}

ترجمه:- ما تورا نفرستادیم مگر رحمت از برای عالمیان.

عبدالله بن عباس رضي الله عنهما در تفسیر این آیت میگوید: الله تعالی پیامبر خود حضرت محمد صلی الله علیه وسلم

را از برای تمام عالم رحمت فرستاده است، از برای (مومن و هم از برای کافر). تفسیر الطبري ت شاكر (۱۸/ ۵۵۲)

همچنان از جمله صفت های جمالی و کمالی رسول الله صلی الله علیه وسلم این هم بود که ایشان بر امت خود، شفقت

داشتند.

حضرت محمد صلی الله علیه وسلم بر امت خود آنقدر مشفق و مهربان بود که دیگر هیچ کس به آن اندازه شفقت

نداشت.

از همین جهت بود که رسول الله صلی الله علیه وسلم شب و روز برای امت خود تلاش میکرد؛ تا اینکه امت وی از

مشقت ها و تکالیف دنیوی نجات داده شوند. و در آخرت از آتش جهنم نجات حاصل کنند.

رسول الله صلی الله علیه وسلم از مادر و پدر هم بیشتر بر امت خود مشفق و مهربان بود. در حدیث شریف آمده است:

عَنْ أَبِي هُرَيْرَةَ قَالَ قَالَ رَسُولُ اللَّهِ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ: «إِنَّمَا أَنَا لَكُمْ مِثْلُ الْوَالِدِ أَعْلَمُكُمْ...» مسند أحمد (۱۲/ ۳۷۲)

ترجمه:- از حضرت ابو هریره رضي الله عنه روایت است که رسول الله صلی الله علیه وسلم فرمودند: یقیناً من از برای

شما مانند پدر و مادر هستیم به شما رهنمائی میکنم (امور دین را).

ملا علی القاري رح مینویسد: أَيْ: مَا أَنَا لَكُمْ إِلَّا مِثْلُ الْوَالِدِ فِي الشَّفَقَةِ لَوْلَدِهِ «أَعْلَمُكُمْ» أَي: أُمُورَ دِينِكُمْ. مرقاة المفاتيح

(۱/ ۳۸۰)

یعنی من نیستم از برای شما مگر مانند پدر در شفقت بالای فرزند خود. رهنمائی میکنم امور دین شما را.

امام غزالی رحمه الله میگوید که شفقت و مهربانی حضرت بالای امت نسبت به شفقت مادر و پدر هم زیاد بود. و

المنقذ من الضلال - موافق للمطبوع (ص: ۶۹)

رسول اکرم صلی الله علیه وسلم تمام عمر خود را برای کامیابی امت سپری کرد؛ که این حقیقت را الله تعالی اینطور بیان کرده است: {لَقَدْ جَاءَكُمْ رَسُولٌ مِّنْ أَنْفُسِكُمْ عَزِيزٌ عَلَيْهِ مَا عَنِتُّمْ حَرِيصٌ عَلَيْكُمْ بِالْمُؤْمِنِينَ رَءُوفٌ رَّحِيمٌ} (التوبة: ۱۲۸) ترجمه: -یقیناً بسوی شما پیغمبری از خودتان آمد که رنج های شما بر وی سخت است به هدایت شما بسیار علاقه مند هست نسبت به مومنان بسیار با محبت و مهربان است.

الله تعالی در آیه مبارکه سه نوع صفات رسول الله صلی الله علیه وسلم را بیان کرده است:

یکی اینکه به مشقت، مصیبت و تکلیف شما غمگین میشود. دوم: اینکه به هدایت و منافع دنیوی و اخروی شما زیاد حریص است، سوم: اینکه بر شما نهایت مشفق و مهربان است.

در تفسیر قرطبی آمده است: (قال الحسين بن الفضل: لم يجمع الله لاحد من الانبياء اسمين من أسمائه إلا للنبي محمد صلی الله علیه وسلم، فإنه قال: " بالمؤمنين رءوف رحيم). تفسیر القرطبی (۸/ ۳۰۲)

حسین بن فضل رحمه الله میگوید: که الله تعالی در جمله انبیاء از برای هیچ نبی دو نام را یکجا نکرده است به غیر از محمد صلی الله علیه وسلم که در باره او میفرماید (بالمؤمنين رءوف رحيم).

رسول اکرم صلی الله علیه وسلم در تمام رهنمائی ها، هدیایات و احکام خود این کوشش را کرده است که از امت وی بد بختی، مشکلات، اختلاف و بدبینی دور شود و در آسایش، خوشحالی و رفاه زندگی کنند و از هر نوع عذاب های دنیوی و اخروی نجات حاصل کنند. در حدیث شریف آمده است: عَنْ أَبِي هُرَيْرَةَ قَالَ قَالَ رَسُولُ اللَّهِ -صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ- « إِنَّمَا مَثَلِي وَمَثَلُ أُمَّتِي كَمَثَلِ رَجُلٍ اسْتَوْفَدَ نَارًا فَجَعَلَتِ الدَّوَابُّ وَالْفَرَاشُ يَقَعْنَ فِيهِ فَأَنَا أَخَذُ بِحُجَزِكُمْ وَأَنْتُمْ تَقْحَمُونَ فِيهِ ». صحیح مسلم (۷/ ۶۳)

ترجمه: - از ابو هریره رضی الله عنه روایت است او میگوید: که رسول الله صلی الله علیه وسلم فرمودند: یقیناً مثال من و مثال امت من مانند آن شخصی است که آتش را بیفزود، حشرات و پروانه ها چرخش را به دور آن شروع میکنند و در آن آتش می افتند و من از کمر بند های شما میگیرم، تا اینکه شما را از آتش نجات بدهم و شما خود را در آتش می اندازید.

چند نمونه از شفقت و مهربانی رسول الله صلی الله علیه وسلم نسبت بر امت خود:

۱- رسول الله صلی الله علیه وسلم بر امت آنقدر مشفق و مهربان بود و قتیکه نبی علیه السلام حالات دیگر پیامبران را بر امت های ایشان در قرآن کریم خواند، در غم امت خود شد و بسیار گریست و به الله تعالی بخاطر خلاصی امت از عذاب های قیامت سوال ها را شروع کرد که بالاخره الله تعالی جبرئیل علیه السلام را بخاطر تسلی وی فرستاد و برایش گفت: که ماتورا بخاطر امت غمگین نمی سازیم.

در حدیث شریف آمده است: عَنْ عَبْدِ اللَّهِ بْنِ عَمْرٍو بْنِ الْعَاصِ، أَنَّ النَّبِيَّ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ: تَلَا قَوْلَ اللَّهِ عَزَّ وَجَلَّ فِي

إِبْرَاهِيمَ: { رَبِّ إِنَّهُمْ أَضَلُّنَّ كَثِيرًا مِنَ النَّاسِ فَمَنْ تَبِعَنِي فَإِنَّهُ مِنِّي } [إبراهيم: ۳۶] الآية، وَقَالَ عِيسَى عَلَيْهِ السَّلَامُ: { إِن

تُعَذِّبُهُمْ فَإِنَّهُمْ عِبَادُكَ وَإِنْ تَغْفِرْ لَهُمْ فَإِنَّكَ أَنْتَ الْعَزِيزُ الْحَكِيمُ } [المائدة: ۱۱۸]، فَرَفَعَ يَدَيْهِ وَقَالَ: «اللَّهُمَّ أُمَّتِي أُمَّتِي»،

وَبَكَى، فَقَالَ اللَّهُ عَزَّ وَجَلَّ: «يَا جِبْرِيلُ اذْهَبْ إِلَى مُحَمَّدٍ، وَرَبِّكَ أَعْلَمُ، فَسَلْهُ مَا يُبْكِيكَ؟» فَأَتَاهُ جِبْرِيلُ عَلَيْهِ الصَّلَاةُ

وَالسَّلَامُ، فَسَأَلَهُ فَأَخْبَرَهُ رَسُولُ اللَّهِ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ بِمَا قَالَ، وَهُوَ أَعْلَمُ، فَقَالَ اللَّهُ: «يَا جِبْرِيلُ، اذْهَبْ إِلَى مُحَمَّدٍ،

فَقُلْ: إِنَّا سَنَرْضِيكَ فِي أُمَّتِكَ، وَلَا نَسْؤُوكَ» صحیح مسلم (۱/ ۱۹۱)، السنن الكبرى للسناني (۱۰/ ۱۴۰)

ترجمه:- از عبدالله بن عمرو بن العاص رضي الله عنه روایت است او میگوید که نبی علیه السلام کلام پروردگار را که ابراهیم علیه السلام در روز قیامت در باره امت خود میگوید: { رَبِّ إِنَّهُمْ أَضَلُّنَّ كَثِيرًا مِّنَ النَّاسِ فَمَنْ تَبِعَنِي فَإِنَّهُ مِنِّي } [إبراهیم: ۳۶]

ترجمه:- ای پروردگار من! این بتان بسیاری مردم را گمراه ساخته اند پس هر که من را پیروی کند او از آن من است. وگفتار عیسی علیه السلام را در باره قومش خواند: { إِنَّ تَعَذُّبَهُمْ فَإِنَّهُمْ عِبَادُكَ وَإِنْ تَغْفِرَ لَهُمْ فَإِنَّكَ أَنْتَ الْعَزِيزُ الْحَكِيمُ } [المائدة: ۱۱۸] ترجمه: اگر آنها را عذاب کنی بندگان تو هستند و اگر آنها را ببامرزی تو غالب و با حکمت هستی. پس در این اثنا هردو دستان مبارک خود را بلند نموده و فرمودند: «اللَّهُمَّ أُمَّتِي أُمَّتِي» ای الله! امت من را بخشش کن، ای الله! امت من را بخشش کن و گریه کرد. سپس الله تعالی فرمود: ای جبرئیل برو به نزد حضرت محمد صلی الله علیه وسلم که پروردگار تو به هر چیز عالم است واز او بپرس که چه چیزی تورا به گریه آورد؟ جبرئیل علیه السلام به نزد نبی کریم صلی الله علیه وسلم آمد و از نبی علیه السلام پرسید. نبی علیه الصلاة والسلام در باره آن چیز معلومات داد که آنرا گفته بود وآن (اینکه حراس در باره عذاب امت خود) داشت.

در حالیکه الله تعالی بر هر چیزی عالم است. سپس الله تعالی فرمود: ای جبرئیل! برو به نزد محمد صلی الله علیه وسلم و برایش بگو: یقیناً ماتورا زود راضی و خوشحال میکنیم در باره امتت و تورا غمگین نمیکنیم.

امام نووی رحمه الله در اخیر این حدیث میگوید: (بَيَانُ كَمَالِ شَفَقَةِ النَّبِيِّ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ عَلَى أُمَّتِهِ وَاعْتِنَائِهِ بِمَصَالِحِهِمْ وَاهْتِمَامِهِ بِأَمْرِهِمْ). شرح النووي (۳/ ۷۸)

در این حدیث بیان کمال شفقت رسول الله صلی الله علیه وسلم بالای امت خود و بیان توجه و اهتمام رسول الله صلی الله علیه وسلم به مصالح امت است.

۲- رسول الله صلی الله علیه وسلم آنقدر شفقت و مهربانی بر امت خود داشت که وقتی که الله تعالی در شب معراج بالای امت او پنجاه نماز را در یک شب و روز فرض کرد، و نبی علیه السلام چند بار به دربار الله تعالی رجوع کرد و از الله جل جلاله خواست که امت من اینقدر نمازهای زیاد را توان ندارند و اندازه نماز هارا کم کن.

واقعه معراج در یک حدیث طولانی ذکر شده که در یک روایت مختصر آن آمده است: عن أنس بن مالك قال قال النبي صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ: «فَفَرَضَ اللَّهُ عَزَّ وَجَلَّ عَلَيَّ أُمَّتِي خَمْسِينَ صَلَاةً فَرَجَعْتُ بِذَلِكَ حَتَّى مَرَرْتُ عَلَى مُوسَى فَقَالَ مَا فَرَضَ اللَّهُ لَكَ عَلَيَّ أُمَّتِكَ قُلْتُ فَرَضَ خَمْسِينَ صَلَاةً قَالَ فَارْجِعْ إِلَى رَبِّكَ فَإِنَّ أُمَّتَكَ لَا تُطِيقُ ذَلِكَ فَرَجَعْتُ فَوَضَعَ شَطْرَهَا فَرَجَعْتُ إِلَى مُوسَى قُلْتُ وَضَعَ شَطْرَهَا فَقَالَ رَاجِعْ رَبِّكَ فَإِنَّ أُمَّتَكَ لَا تُطِيقُ فَرَجَعْتُ فَوَضَعَ شَطْرَهَا فَرَجَعْتُ إِلَيْهِ فَقَالَ ارْجِعْ إِلَى رَبِّكَ فَإِنَّ أُمَّتَكَ لَا تُطِيقُ ذَلِكَ فَرَجَعْتُهُ فَقَالَ هِيَ خَمْسٌ وَهِيَ خَمْسُونَ». صحيح البخاري (۱/ ۳۶۰)

ترجمه:- از انس بن مالک رضي الله عنه روایت است که نبی علیه السلام فرمودند: که الله تعالی فرض گردانید بر امت من پنجاه نماز و من با این نمازها برگشتم تا اینکه از نزد موسی علیه السلام میگذشتم و موسی علیه السلام برایم گفت: چه چیزی را فرض گردانید الله تعالی برای امتت؟ من گفتم پنجاه نماز او برایم گفت: دوباره رجوع کن به پروردگار امت تو توان اینقدر نماز هارا ندارد، من به الله تعالی رجوع کردم تا اینکه اندازه نماز را کم کند. والله تعالی پنج نماز را کم کرد سپس به موسی علیه الصلاة والسلام آدمم وگفتم که الله تعالی پنج نماز را کم کرد؛ موسی علیه السلام گفت: رجوع کن به پروردگار خود؛ امتت توان ندارد (اینقدر نماز هارا) دوباره به الله تعالی رجوع کردم والله تعالی پنج نماز را کم کرد، سپس به موسی علیه السلام آدمم و موسی علیه السلام به من گفت: به پروردگار خود

رجوع کن امت تو توان اینقدر نمازها را ندارد، سپس به الله تعالی رجوع کردم والله جل جلاله فرمودند: که این پنج نماز است که در حقیقت ثواب پنجاه نماز را دارد.

این حدیث شریف مختصر است که در این نبی علیه السلام سه بار به الله تعالی رجوع کرده است، اما در تفصیل حدیث آمده که نبی علیه السلام چند بار مکرر بخاطر کم کردن نمازها رجوع کرده که این دلیل شفقت ومهربانی رسول الله صلی الله علیه وسلم بر امت است.

۳- رسول الله صلی الله علیه وسلم آنقدر شفقت بر امت خود داشت که در نماز هم امت خود را دعا کرده.

در حدیث شریف آمده است: عَنْ عَائِشَةَ، أَنَّهَا قَالَتْ: لَمَّا رَأَيْتُ مِنَ النَّبِيِّ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ طَيْبَ نَفْسِي، قُلْتُ: يَا رَسُولَ اللَّهِ، ادْعُ اللَّهَ لِي، فَقَالَ: «اللَّهُمَّ اغْفِرْ لِعَائِشَةَ مَا تَقَدَّمَ مِنْ ذَنْبِهَا وَمَا تَأَخَّرَ، مَا أَسْرَتْ وَمَا أَعْلَنْتُ»، فَضَحِكْتُ عَائِشَةُ حَتَّى سَقَطَ رَأْسُهَا فِي حِجْرِهَا مِنَ الضَّحِكِ، قَالَ لَهَا رَسُولُ اللَّهِ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ: «أَيْسُرُكَ دُعَائِي؟»، فَقَالَتْ: وَمَا لِي لَا يَسُرُّنِي دُعَاؤُكَ فَقَالَ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ: «وَاللَّهِ إِنَّهَا لَدُعَائِي لِأُمَّتِي فِي كُلِّ صَلَاةٍ». صحیح ابن حبان - مخرجا (۱۶/ ۴۷)

ترجمه:- از حضرت عائشه رضی الله عنها روایت است او میگوید هر وقتی که من خوشحالی رسول الله صلی الله علیه وسلم را می دیدم میگفتم ای رسول خدا! برای من از الله تعالی دعا طلب کن نبی علیه السلام فرمودند: یا الله! گناهان گذشته وپسینه عایشه را آنچه که آشکار کرده وآنچه را که پنهان کرده ببخش، پس عایشه رضی الله عنها خندید تا اینکه سر او افتید از خندیدن زیاد در آغوش پیامبر صلی الله علیه وسلم ونبی علیه السلام به او فرمودند: آیا تورا دعای من خوشحال کرد! عایشه رضی الله عنها گفتند: بلی! چرا من را خوشحال نکند دعای تو، سپس پیامبر علیه السلام فرمودند: قسم به الله تعالی که همین دعای من است در باره امت در هر نماز.

۴- در شریعت اسلام احکام زیادی است که نبی علیه الصلاة والسلام از روی شفقت بر امت خود آنرا لازم نگردانیده، مثلاً در هر نماز مسواک استعمال کردن ونماز خفتن را تأخیر کردن تا سوم حصه شب، در جهاد جنگیدن به طور دوامدار تا اینکه به شهادت برسد وغیره.

در یک حدیث شریف آمده که نبی علیه السلام فرمودند: عَنْ أَبِي هُرَيْرَةَ عَنِ النَّبِيِّ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ قَالَ.... «وَلَوْلَا أَنْ أَشَقَّ عَلَيَّ أُمَّتِي مَا قَعَدْتُ خَلْفَ سَرِيَّةٍ، وَلَوْ دِدْتُ أَنِّي أُقْتَلُ فِي سَبِيلِ اللَّهِ ثُمَّ أُحْيَا، ثُمَّ أُقْتَلُ ثُمَّ أُحْيَا، ثُمَّ أُقْتَلُ». صحیح البخاری (۱/ ۱۶)

ترجمه:- از ابوهریره رضی الله عنه روایت است که رسول الله صلی الله علیه وسلم فرمودند: اگر خوف وخطر این نمی بود که من مشقت بار می شدم برای امت خود. من از هیچ سربیه عقب نمی نشستم، من این را دوست دارم که در راه الله شهید شوم سپس زنده شوم وشهید شوم وسپس زنده شوم وشهید شوم.

در یک حدیث شریف آمده است: عَنْ زَيْدِ بْنِ خَالِدِ الْجُهَنِيِّ، قَالَ: سَمِعْتُ رَسُولَ اللَّهِ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ، يَقُولُ: «لَوْلَا أَنْ أَشَقَّ عَلَيَّ أُمَّتِي لَأَمَرْتَهُمْ بِالسَّوَاكِ عِنْدَ كُلِّ صَلَاةٍ، وَلَا خَرْتُ صَلَاةَ الْعِشَاءِ إِلَيَّ ثَلَاثَ اللَّيْلِ». سنن الترمذی ت شاکر (۱/ ۳۵)

ترجمه:- از زید بن خالد جهنی رضی الله عنه روایت است او میگوید که من از رسول الله صلی الله علیه وسلم شنیده ام که فرمودند: اگر خوف و خطر این نمی بود که من مشقت بار میشدم برای امت خود من امت خود را امر میکردم به استعمال مسواک در هر وقت نماز. ومن تأخیر میکردم نماز خفتن را به سوم حصه شب.

۵- رسول الله صلی الله وسلم بالای اطفال امت هم شفقت داشتند تا اینکه به اثرگریه اطفال در نماز تخفیف آورند. در حدیث شریف آمده است: عَنْ عَبْدِ اللَّهِ بْنِ أَبِي قَتَادَةَ عَنْ أَبِيهِ قَالَ قَالَ رَسُولُ اللَّهِ -صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ- « إِنِّي لَأَقُومُ إِلَى الصَّلَاةِ وَأَنَا أُرِيدُ أَنْ أُطَوَّلَ فِيهَا فَاسْمَعُ بُكَاءَ الصَّبِيِّ فَاتَجَوَّزُ كَرَاهِيَةَ أَنْ أُشَقَّ عَلَى أُمَّهِ » . سنن أبي داود (۱ / ۲۸۹)

ترجمه:- عبدالله بن ابی قتاده از پدر خود قتاده رضی الله عنه روایت میکند او میگوید که رسول الله صلی الله علیه وسلم فرموده است: یقیناً من به نماز ایستاد میشوم و میخوام که در نماز طوالت بیاورم ، ولی وقتی که گریه طفل را میشنوم در نماز اختصار می آورم (درقرائت) از ترس اینکه مبدا مادر او را در مشقت قرار دهم.

طوری که در روایت دیگری در جای (کراهیه) کلمه (مخافة) آمده است.

امام ابن الجوزی میگوید: این حدیث رسول الله صلی الله علیه وسلم به شفقت و مهربانی وی به امت دلالت میکند. کشف المشکل من حدیث الصحیحین (ص: ۴۰۷)

۶- شفاعت رسول الله صلی الله علیه وسلم برای امت خود و سایر امت ها:

طوری که قبلاً گفتیم که رسول الله صلی الله علیه وسلم برای تمام مخلوق به طور عموم و از برای انسانها به طور خاص رحمت و نعمت است بنابر رسول الله صلی الله علیه وسلم در روز قیامت برای تمام انسانها شفاعت میکند.

رسول الله صلی الله علیه وسلم در روز قیامت دو نوع شفاعت میکند که یکی آنرا شفاعت کبرا گفته میشود که این شفاعت از برای تمام امت ها است و دیگر را شفاعت صغرا گفته میشود که تمام این شفاعت را از برای امتیان خود میکند.

اول: شفاعت کبری (شفاعت بزرگ):

شفاعت کبری آن شفاعتی است که رسول الله صلی الله علیه وسلم برای تمام امتان در موقف محشر میکند تا اینکه به اثر این شفاعت حساب و کتاب شروع شود این شفاعت را در روایات شفاعت (مقام محمود) هم گفته شده است که این خصوصیت و فضیلت تنها به رسول الله صلی الله علیه وسلم حاصل است. طوری که در احادیث صحیح آمده است که دیگر انبیاء و رسولان از این نوع شفاعت امتناع ورزیده و عذر های خود را پیش میکنند. در یک حدیث آمده است: عَنْ أَبِي سَعِيدٍ، قَالَ: قَالَ رَسُولُ اللَّهِ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ: (أَنَا سَيِّدُ وَلَدِ آدَمَ يَوْمَ الْقِيَامَةِ وَلَا فَخْرَ، وَبِيَدِي لِيُؤَاءَ الْحَمْدَ وَلَا فَخْرَ، وَمَا مِنْ نَبِيٍّ يَوْمَئِذٍ آدَمَ فَمَنْ سِوَاهُ إِلَّا تَحْتَ لِيُؤَاءِي، وَأَنَا أَوْلُ مَنْ تَنْشَقُّ عَنْهُ الْأَرْضُ وَلَا فَخْرَ، قَالَ: فَيَفْرَعُ النَّاسُ ثَلَاثَ فَرَغَاتٍ، فَيَأْتُونَ آدَمَ، فَيَقُولُونَ: أَنْتَ أَبُوْنَا آدَمَ فَاشْفَعْ لَنَا إِلَى رَبِّكَ، فَيَقُولُ: إِنِّي أَذْبَبْتُ ذَنْبًا أَهْبَطْتُ مِنْهُ إِلَى الْأَرْضِ وَلَكِنْ أَنْتُمْ نُوحًا، فَيَأْتُونَ نُوحًا، فَيَقُولُ: إِنِّي دَعَوْتُ عَلَى أَهْلِ الْأَرْضِ دَعْوَةً فَأَهْلِكُوا، وَلَكِنْ أَذْهَبُوا إِلَيَّ

إِبْرَاهِيمَ، فَيَأْتُونَ إِبْرَاهِيمَ فَيَقُولُ: إِنِّي كَذَبْتُ ثَلَاثَ كَذِبَاتٍ، ثُمَّ قَالَ رَسُولُ اللَّهِ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ: مَا مِنْهَا كَذِبَةٌ إِلَّا مَا حَلَّ بِهَا عَنْ دِينِ اللَّهِ. وَلَكِنْ أَتَتْهُ مُوسَى، فَيَأْتُونَ مُوسَى، فَيَقُولُ: إِنِّي قَدْ قَتَلْتُ نَفْسًا، وَلَكِنْ أَتَتْهُ عِيسَى، فَيَأْتُونَ عِيسَى، فَيَقُولُ: إِنِّي عَبَدْتُ مِنْ دُونِ اللَّهِ، وَلَكِنْ أَتَتْهُ مُحَمَّدًا، قَالَ: فَيَأْتُونَني فَأَنْطَلِقُ مَعَهُمْ - قَالَ ابْنُ جُدْعَانَ: قَالَ أَنَسٌ: فَكَأَنِّي أَنْظُرُ إِلَى رَسُولِ اللَّهِ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ - قَالَ: فَأَخَذُ بِحَلْقَةِ بَابِ الْجَنَّةِ فَأَفْعَقُهَا فَيُقَالُ: مَنْ هَذَا؟ فَيُقَالُ: مُحَمَّدٌ فَيَفْتَحُونَ لِي، وَيَرْحَبُونَ بِي، فَيَقُولُونَ: مَرْحَبًا، فَأَخْرَجُوا سَاجِدًا، فَيُلْهِمُنِي اللَّهُ مِنَ الثَّنَاءِ وَالْحَمْدِ، فَيُقَالُ لِي: ارْفَعْ رَأْسَكَ وَسَلِّ نُعْطَ، وَاشْفَعْ تُشْفَعُ، وَقُلْ يُسْمَعُ لِقَوْلِكَ، وَهُوَ الْمَقَامُ الْمَحْمُودُ الَّذِي قَالَ اللَّهُ {عَسَى أَنْ يَبْعَثَكَ رَبُّكَ مَقَامًا مَحْمُودًا} [الإسراء: ٧٩] سنن الترمذي ت شاكر (٥/ ٣٠٩)

ترجمه:- رسول الله صلى الله عليه وسلم فرموده اند: من در روز قیامت سردار اولاد آدم هستم و به این فخرنمیکنم و به دست من بیرق حمد و ثنا میباشد و من به این هیچ فخرنمیکنم و در آن روز حضرت آدم علیه السلام و علاوه از آن دیگر انبیاء همه در زیر بیرق من میباشند و من به این هیچ فخر نمیکنم، و در روز قیامت اول زمین برای من شق میشود به این هیچ فخر نمیکنم، باز فرمودند: که در این وقت بر مردم سه نوع ترس و حراس سپری میشود و بعضی مردم میگویند بیایید برویم به نزد آدم علیه السلام و همه به نزد آدم علیه السلام میروند و به او میگویند که تو (ابو البشر) یعنی پدر همه بنی آدم هستی، و تو شفاعت ما را به نزد الله تعالی بکن، او به ایشان میگوید: من گناهی کرده ام که به سبب آن به زمین فرود آورده شدم. (بنا بر این من شمارا شفاعت کرده نمی توانم) بروید به نزد نوح علیه السلام، آنها میروند به نزد نوح علیه السلام و نوح علیه السلام گفت: من دعای بد کردم به قوم خود که آنها هلاک شدند، بروید به نزد حضرت ابراهیم علیه السلام آنها به نزد ابراهیم علیه السلام رفتند، او برای آنها گفت: من سه دروغ گفته ام، باز رسول الله صلى الله عليه وسلم فرمودند: که آن دروغ حقیقی نبود بلکه به مقصد حمایت از دین الله بوده، البته شما به نزد موسی علیه السلام بروید، مردم به نزد موسی علیه السلام میروند و موسی علیه السلام برای ایشان میگوید: من شخص را به قتل رسانده ام و در حالیکه اجازه قتل آن به من داده نشده بود، شما به نزد عیسی علیه السلام بروید، مردم به سوی عیسی علیه السلام میروند، عیسی علیه السلام به آنها میگوید: من را مردم علاوه از پروردگار عبادت کرده اند، شما به نزد محمدرسول الله صلى الله عليه وسلم بروید.

و در یک روایتی آمده است که مردم به نزد من می آیند و من با ایشان روان می شوم.

ابن جدعان راوی میگوید: که انس رضی الله عنه گفت: به من اینطور معلوم میشود مثلی که من اکنون به رسول الله صلى الله عليه وسلم می نیگرم باز فرمودند: من در این وقت حلقه زنجیر دروازه جنت را میگرم و دق الباب میکنم، صدا میشود کیستی؟ در جواب به او گفته میشود. محمد صلى الله عليه وسلم است پس دروازه به روی من باز میشود و خوش آمدید برایم گفته میشود و من به سجده می افتم، و الله در قلب من طریقه گفتن حمد و ثنایا می اندازد طوری که قبل از این به هیچ کسی نشان داده نشده است، سپس برایم حکم میشود که ای رسول الله! سر خود را بلندکن، بخواه آنچه که میخواهی برایت داده میشود و شفاعت کن، شفاعت تان پذیرفته میشود و این همان مقام محمود است که در این مورد الله تعالی فرموده است: {عَسَى أَنْ يَبْعَثَكَ رَبُّكَ مَقَامًا مَحْمُودًا}.

در روایت دیگری آمده است: عن ابن عمر رضي الله عنهما قال : « إِنَّ النَّاسَ يَصِيرُونَ يَوْمَ الْقِيَامَةِ جُثًّا، كُلُّ أُمَّةٍ تَبْعُ نَبِيِّهَا يَقُولُونَ : يَا فُلَانُ ! اشْفَعْ يَا فُلَانُ ! اشْفَعْ حَتَّى تَنْتَهِيَ الشَّفَاعَةُ إِلَى النَّبِيِّ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ فَذَلِكَ يَوْمَ يَبْعَثُ اللَّهُ الْمَقَامَ الْمَحْمُودَ » . رواه البخاري

ترجمه:- از عبدالله بن عمر رضي الله عنهما روایت است او میگوید: در روز قیامت مردم گروه گروه هر امت در پی پیامبر خود روان میباشند و میگویند ای فلانی! برای ما سفارش کن ای فلانی برای ما سفارش کن تا اینکه سفارش به حضرت محمد صلی الله علیه وسلم ختم میشود و این همان روزی است که الله تعالی او را به مقام محمود مبعوث میکند.

دوم : شفاعت صغری (شفاعت کوچک): رسول الله صلی الله علیه وسلم بنا بر شفقت زیادی که با امت خود دارد از برای ایشان در روز قیامت شفاعت میکند .

رسول الله صلی الله علیه وسلم در روز قیامت شش نوع شفاعت میکند که تفصیل آن قرار ذیل است:

۱- شفاعت کبری که ذکر آن قبلاً گذشت.

۲- این نوع شفاعت را رسول الله صلی الله علیه وسلم برای کسانی میکند که حسنات (نیکی ها) و سیئات (بدی ها) هر دو برابر باشند؛ پس نبی علیه السلام از برای اینها شفاعت میکند که به جنت داخل شوند.

۳- این نوع شفاعت را رسول الله صلی الله علیه وسلم برای آن مردمی میکند که در حق آنها امر شده است که به جهنم داخل کرده شوند، پس رسول الله صلی الله علیه وسلم شفاعت میکند که به جهنم داخل نشوند و به جنت داخل شوند.

در یک روایت آمده است: عن عمران بن حصین رضي الله عنه، عن النبي صلی الله علیه وسلم قال : «يَخْرُجُ قَوْمٌ مِنَ النَّارِ بِشَفَاعَةِ مُحَمَّدٍ صلی الله علیه وسلم، فَيَدْخُلُونَ الْجَنَّةَ يَسْمُونَ الْجَهَنَّمِيِّينَ» . صحیح البخاری ت (۱۶/ ۴۱۱)

ترجمه:- از عمران بن حصین رضي الله عنه روایت است او میگوید که نبی کریم صلی الله علیه وسلم فرمودند: یک گروه مردم به اثر شفاعت پیامبر صلی الله علیه وسلم از دوزخ خارج میشوند و به جنت داخل میشوند که آنها را دوزخیان گفته میشود.

۴- این نوع شفاعت را رسول الله صلی الله علیه وسلم از برای آن مردم صالح و جنتی ها از برای درجات و بلندی مراتب شان میکند که اعمال شان مستحق ثواب زیاد میباشد.

۵- این نوع شفاعت را رسول الله صلی الله علیه وسلم در باره بعضی خواص مردم میکند که بدون حساب داخل جنت شوند طوری که در حدیث عکاشه ابن محص آمده است که نبی علیه السلام به او اینطور دعا کرد که الله تعالی عکاشه را در جمله آن هفتاد هزار مردمیکه حساب کند که بدون حساب به جنت داخل میشوند.

۶- این نوع شفاعت برای این است که برای بعضی کفار در عذاب ایشان تخفیف می آید. مانند: شفاعت رسول الله صلی الله علیه وسلم در باره کاکای او ابوطالب . در یک روایت آمده است: عن العباس بن عبدالمطلب رضي الله عنه : أنه قال للنبي صلی الله علیه وسلم: «مَا أَغْنَيْتَ عَنِّ عَمَّكَ؛ فَإِنَّهُ كَانَ يَحُوطُكَ وَيَغْضَبُ لَكَ؟ قَالَ: هُوَ فِي ضَحَضَاحٍ مِّنْ نَّارٍ، وَلَوْلَا أَنَا لَكَانَ فِي الدَّرَكِ الْأَسْفَلِ مِنَ النَّارِ»^{متفق عليه} ترجمه: از حضرت عباس بن عبدالمطلب رضي الله عنه روایت است که برای نبی کریم صلی الله علیه وسلم گفت: که توبه کاکای خود کدام فایده رساننده میتوانی که او سر پرستی را تورا کرد و از تو دفاع میکرد؟ فرمودند: که او در آتش در مقام ضحضاح است اگر سفارش من نمی بود خواه خواه او در عمق وادی جهنم می بود. شرح الطحاویة لأبي العز الحنفی ۲/ ۶۷-۶۸